
ΜΕΤΑΠΤΥΧΙΑΚΕΣ ΕΡΓΑΣΙΕΣ

**Οι Οικονομικές Επιπτώσεις του Τουρισμού στην Περιφερειακή
Ανάπτυξη της Ελλάδας.
Διδακτορική Διατριβή. Τμήμα Αστικής και Περιφερειακής
Ανάπτυξης Πάντειο Πανεπιστήμιο, Αθήνα 1986. Επιβλέπων
Καθηγητής Ν. Κόνσολας**

ΔΗΜΗΤΡΗΣ ΛΑΓΟΣ

Στόχος της διατριβής αυτής είναι η διερεύνηση των οικονομικών επιπτώσεων του τουρισμού στην περιφερειακή ανάπτυξη της Ελλάδας.

Ο ερευνητικός αυτός στόχος της διατριβής επιδιώκεται με την:

- πρόταση μιας συνεπούς θεωρητικής προσέγγισης για την εκτίμηση των οικονομικών επιπτώσεων της τουριστικής περιφερειακής οικονομικής ανάπτυξης,
- κατασκευή και εφαρμογή ενός μεθοδολογικού πλαισίου για την εμπειρική διερεύνηση και εκτίμηση των οικονομικών επιπτώσεων της τουριστικής ανάπτυξης στα κυριότερα μακροοικονομικά μεγέθη της εθνικής και περιφερειακής τουριστικής οικονομίας,
- αξιολόγηση των οικονομικών επιπτώσεων της τουριστικής ανάπτυξης στην περιφερειακή οικονομία,

- διαμόρφωση ενός γενικότερου πλαισίου ανάλυσης χρήσιμου στην άσκηση οικονομικής τουριστικής πολιτικής σε εθνικό και περιφερειακό επίπεδο.

Σε σχέση με τον παραπάνω στόχο, η έρευνα σε θεωρητικό επίπεδο προτείνει να εξεταστεί ο τουρισμός ως οικονομικό φαινόμενο στα πλαίσια της μακροοικονομικής θεωρίας της κατανάλωσης. Στα πλαίσια αυτής της θεωρίας ο τουρισμός αντιμετωπίζεται σαν μια ιδιαίτερα διαμορφούμενη κατανάλωση δηλαδή σαν "τουριστική κατανάλωση". Με αυτό τον τρόπο θεωρητικής αντιμετώπισης ο τουρισμός αποτελεί ένα πλήρες καταναλωτικό κύκλωμα στην εθνική και περιφερειακή οικονομία, σε αντίθεση με τον μέχρι σήμερα ατελή τρόπο αντιμετώπισής του ως "οικονομικού τομέα", ή "τουριστικής βιομηχανίας", ή "εξαγωγικού εμπορίου".

Η προτεινόμενη θεωρητική προσέγγιση του τουρισμού επαναπροσδιορίζει την οικονομική του φύση και επιτρέπει την αναγκαία διασύνδεση αυτού με την παραγωγική διάρθρωση της οικονομίας της χώρας μας. Η διασύνδεση αυτή αποτελεί την αναγκαία συνθήκη για την αποτελεσματική διερεύνηση και εκτίμηση των οικονομικών επιπτώσεων του τουρισμού στην εθνική και περιφερειακή οικονομία για την αξιολόγηση αυτού ως παράγοντα οικονομικής ανάπτυξης και για την άσκηση αποτελεσματικής τουριστικής οικονομικής πολιτικής.

Περαιτέρω, η έρευνα για την εκτίμηση των οικονομικών επιπτώσεων του τουρισμού στην περιφερειακή ανάπτυξη προκρίνει το μεθοδολογικό πλαίσιο της "συστημικής ανάλυσης". Αυτό ανταποκρίνεται περισσότερο στις ανάγκες της έρευνας (ερευνητικός στόχος της διατριβής) και αντιμετωπίζει κατά τον καλύτερο δυνατό τρόπο το πρόβλημα των οικονομικών επιπτώσεων, δεδομένου ότι και η πολυπλοκότητα και η ειδική φύση της δομής του τουρισμού ως συστήματος δεν επιτρέπει την κατασκευή ενός αναλυτικού μαθηματικού μοντέλου.

Αναλυτικότερα, το προτεινόμενο μεθοδολογικό πλαίσιο του οικονομικού υποδείγματος των τουριστικών επιπτώσεων στην εμπειρική του εφαρμογή ακολουθεί μια διαδικασία τριών σταδίων.

Στο πρώτο στάδιο έγινε ανάλυση των μακροοικονομικών τουριστικών μεθόδων και κατασκευάστηκε η μακροοικονομική εξίσωση της τουριστικής ζήτησης.

Στο δεύτερο στάδιο κατασκευάστηκε το Υπόδειγμα Τουριστικών Δαπανών (Υ.Τ.Δ.) το οποίο προσδιορίζει πασοτικά την τουριστική δαπάνη ανά τομέα τουριστικής δραστηριότητας, περιφέρεια και συνολικά η οποία και αποτελεί το βασικό συντελεστή της τουριστικής δραστηριότητας, περιφέρεια και συνολικά η οποία και αποτελεί το βασικό συντελεστή της τουριστικής κατανάλωσης που επιτρέπει την εκτίμηση της τουριστικής ζήτησης.

Στο τρίτο στάδιο κατασκευάστηκε το Υπόδειγμα Τουριστικών Επιπτώσεων (Υ.Τ.Ε.) το οποίο δέχεται εισροές από το Υ.Τ.Δ. και περιλαμβάνει δύο είδη εξισώσεων. Τις εξισώσεις των τουριστικών επενδύσεων που εκτιμούνται οικονομομετρικά και τις εξισώσεις των οικονομικών επιπτώσεων οι οποίες με τη βοήθεια των τουριστικών πολλαπλασιαστών ή των τεχνολογικών συντελεστών εκτιμούν τις τουριστικές οικονομικές επιπτώσεις στα κυριότερα μακροοικονομικά μεγέθη της τουριστικής οικονομίας.

Η εμπειρική εφαρμογή του όλου μεθοδολογικού πλαισίου εκτίμησης των τουριστικών επιπτώσεων σε περιφερειακό επίπεδο για τα έτη 1993-95 έγινε με την εφαρμογή του συστήματος των εξισώσεων του Υ.Τ.Ε. Προς τούτο αρχικά έγινε η οικονομομετρική εκτίμηση της βασικής εξίσωσης των τουριστικών επενδύσεων που αποτελεί και την εξίσωση οδηγό του όλου υποδείγματος για να εκτιμηθεί αν η εξίσωση αυτή συγκεντρώνει όλες τις αναγκαίες στατιστικές υποθέσεις και τα απαιτούμενα στατιστικά κριτήρια μιας ορθής εξειδίκευσης του υποδείγματος με προβλεπτική ικανότητα. Στη συνέχεια, με βάση τα στατιστικά δεδομένα και τις σχετικές εκτιμήσεις των τουριστικών συντελεστών έγινε η μαθηματική εκτίμηση των άλλων εξισώσεων του Υ.Τ.Ε.

Από την οικονομομετρική και μαθηματική εκτίμηση του όλου συστήματος των εξισώσεων τα εμπειρικά αποτελέσματα που προέκυψαν είναι σύμφωνα με την οικονομική θεωρία που θεμελιώνει το Υ.Τ.Ε. αλλά και με τους στόχους και τις αρχικές αναζητήσεις που έθεσε η έρευνα.

Τα εμπειρικά αποτελέσματα της ανάλυσης παρέχουν μια σειρά συμπερασμάτων που εντοπίζουν τις αναπτυξιακές δυνατότητες και τα όρια ανάπτυξης κάθε τουριστικά ενεργοποιούμενης ελληνικής περιφέρειας και δίνουν τη δυνατότητα για ένα νέο πλαίσιο τουριστικής περιφερειακής οικονομικής πολιτικής.

Συγκεκριμένα, από την ανάλυση των εμπειρικών αποτελεσμάτων της έρευνας προκύπτει ότι οι περιφέρειες της χώρας μπορούν να ταξινομηθούν ως προς τον τουριστικό δυναμισμό τους σε τέσσερις κατηγορίες.

Στην πρώτη κατηγορία όπου εμπίπτουν οι περιφέρειες του Ν. Αιγαίου, των Ιονίων Νήσων, της Κρήτης και του Β. Αιγαίου οι οποίες παρουσιάζουν δυναμισμό στην τουριστική τους ανάπτυξη λόγω των τουριστικών διαθεσίμων αυτών των περιφερειών που τους παρέχουν πλεονέκτημα στην ανάπτυξη αυτής της δραστηριότητας.

Στη δεύτερη κατηγορία όπου εμπίπτουν οι περιφέρειες της Πελοποννήσου και της Στερεάς Ελλάδας. Οι περιφέρειες αυτές παρουσιάζουν ικανοποιητικά επίπεδα τουριστικής δραστηριότητας. Οι σχετικές οικονομικές επιπτώσεις στην οικονομική δομή των περιφερειών αυτών είναι θετικές και υπάρχουν σημαντικά περιθώρια ανάπτυξης.

Στην τέταρτη κατηγορία εμπίπτει η Περιφέρεια της Δυτικής Μακεδονίας η οποία παρουσιάζει πολύ χαμηλή τουριστική δραστηριότητα με αντίστοιχα μικρές οικονομικές επιπτώσεις στην οικονομική δομή.

Με βάση το θεωρητικό μεθοδολογικό πλαίσιο ανάλυσης που χρησιμοποιήθηκε στην έρευνα και με τη βοήθεια της τουριστικής δαπάνης που αποτελεί βασικό συντελεστή αύξησης της ενεργούς ζήτησης διαμορφώνεται το περιεχόμενο μιας νέας αποτελεσματικής τουριστικής πολιτικής με βιομηχανικό προσανατολισμό. Η πολιτική αυτή συνεπάγεται την πραγματοποίηση τεσσάρων ξεχωριστών αλλά συγχρόνως αλληλένδετων στόχων:

- α) τη μεγέθυνση της τουριστικής κατανάλωσης.
- β) την πλέον δυνατή οργανική διασύνδεση της τουριστικής καταναλωτικής ζήτησης με την εγχώρια παραγωγή καταναλωτικών προϊόντων.
- γ) την οργανική σύνδεση του τουρισμού με την ανάπτυξη των σύγχρονων τεχνολογιών και την εξειδίκευση των άλλων κλάδων της οικονομίας.
- δ) την ποιοτική αναβάθμιση των παρεχόμενων τουριστικών υπηρεσιών.

Ο πρώτος στόχος οδηγεί στη μεγιστοποίηση των οικονομικών οφελών (π.χ. τουριστικό εισόδημα, δημόσια τουριστικά έσοδα, τουριστική απασχόληση) που προκαλούνται από την τουριστική δαπάνη σε εθνικό, περιφερειακό και τομεακό επίπεδο.

Ο δεύτερος και τρίτος στόχος οδηγούν στη μεγιστοποίηση της εγχώριας προστιθέμενης αξίας με αποτέλεσμα τη διεύρυνση της παραγωγικής βάσης της περιφερειακής οικονομίας, την αύξηση των κερδών, των δημοσίων εσόδων και του καθαρού οικονομικού οφέλους από την ανάπτυξη της τουριστικής δραστηριότητας.

Ο τέταρτος στόχος οδηγεί στην παροχή τουριστικών υπηρεσιών ικανοποιητικού επιπέδου που αποφέρουν συγκριτικό πλεονέκτημα σε σχέση με τις ανταγωνίστριες χώρες.

Οι τέσσερις αυτοί στόχοι, περαιτέρω συγκεκριμενοποιούνται με το σχεδιασμό και την εξειδίκευση μιας πολιτικής "επιλεκτικού προστατευτισμού" (Selective Protection), η οποία μπορεί να βασίζεται στην επιλογή και ενίσχυση συγκεκριμένων μορφών τουρισμού που παρουσιάζουν τις θετικότερες οικονομικές επιπτώσεις στην εθνική και περιφερειακή οικονομία. Η προτεινόμενη τουριστική πολιτική χρησιμοποιεί όλο το φάσμα των δυνατών επιμέρους μορφών της οι οποίες θα μπορούν να ενεργοποιηθούν ως επιμέρους πολιτικές (π.χ. πολιτική τουριστικής

έρευνας και τουριστικού σχεδιασμού, πολιτική τουριστικών θεσμικών ρυθμίσεων, πολιτική τουριστικών επενδύσεων, πολιτική τουριστικής εκπαίδευσης, πολιτική τουριστικής διαφήμισης, πολιτική τουριστικών μεταφορών, πολιτική τουριστικού marketing κλπ.).

Τέλος πλήθος προτάσεων για περαιτέρω έρευνα και εφαρμογές σε ευρύ πεδίο θεμάτων συναφούς ενδιαφέροντος με εκείνο της έρευνας αναπτύσσονται στο τέλος αυτής.